

اولین همایش ملی گردشگری، جغرافیا و محیط زیست پایدار

محل برگزاری دانشکده شهید مفتاح همدان

۳۰ آبان ۱۳۹۲

ارژمان محیط زیست علمت

گردشگری و برنامه ریزی روستایی

منصوره بهروزی*^۱، فتانه علیزاده مشکانی^۲

۱- کارشناس ارشد مدیریت بازرگانی (گرایش بازاریابی)، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد کرمانشاه

پست الکترونیک: m.behroozi64@gmail.com

۲- عضو هیئت علمی گروه مدیریت، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران جنوب

پست الکترونیک: fatane.meshkani@yahoo.com

چکیده

گردشگری و اقتصاد گردشگری در حال حاضر، در حال تبدیل شدن به یکی از ارکان اصلی اقتصاد تجاری جهان است، افزون بر این بسیاری از برنامه ریزان و سیاستگذاران توسعه نیز از صنعت گردشگری به عنوان رکن اصلی توسعه پایدار یاد می کنند. هدف از این پژوهش بررسی جایگاه و نقش گردشگری و برنامه ریزی روستایی به عنوان راهی برای توسعه اقتصادی است همچنین سایر اهداف این پژوهش عبارتند از ارائه راهبردها و راهکارهایی جهت توسعه گردشگری روستایی و نیز بررسی نقاط قوت و ضعف گردشگری روستایی از اهداف دیگر این مقاله است. نتایج این بررسی بیانگر آن است که گردشگری روستایی جزئی از صنعت گردشگری به حساب می آید که می تواند با برنامه ریزی اصولی و مناسب و شناسایی مزیت ها و محدودیت های گردشگری روستایی، نقش مؤثری در توسعه مناطق روستایی و در نتیجه توسعه ملی و تنوع بخشی به اقتصاد ملی بر عهده داشته باشد. و همچنین برنامه ریزی دقیق و حساب شده برای تأمین و حفظ شرایط ایمن روستاها در زمان بروز حادثه و تدوین طرحهای کارآمد در زمینه امداد رسانی در مخاطرات طبیعی اهمیت بسیاری پیدا نموده است. عدم توجه به اقلیم و محیط جغرافیایی روستاها در بسیاری از موارد موجب ناکارآمدی برنامه های طراحی شده. به این منظور مقاله حاضر با بیان نقاط قوت و ضعف به ارائه استراتژی و راهبرد در جهت توسعه گردشگری در مناطق روستایی پرداخته است. و با توجه به تجزیه و تحلیل هایی که در مناطق روستایی انجام شده نشان می دهد که آستانه آسیب پذیری نقاط روستایی به علت گردشگری بودن بسیار بالا است و نیازمند بازنگری در ارائه سیاستهای مناسب در جهت رفع محدودیتها و استفاده از مزیت های نسبی موجود می باشد.

اولین همایش ملی گردشگری، جغرافیا و محیط زیست پایدار

محل برگزاری دانشکده شهید مفتاح همدان

۳۰ آبان ۱۳۹۲

انجمن محیط زیست همدان

کلید واژه: گردشگری، برنامه ریزی روستایی، توسعه، راهبردها

۱- مقدمه:

گردشگری روستایی فعالیتی بسیار پیچیده ای است که با بخش های دیگر جامعه و اقتصاد وجوه مشترکی دارد؛ در نتیجه دارای آثار آن و پیامدهای مختلفی می باشد که می باید در فرایند برنامه ریزی تمام جوانب آن مورد ملاحظه قرار بگیرد تا از عوامل منفی جلوگیری شود و تأثیرات مثبت عوامل اقتصادی، اجتماعی و محیطی مرتبط با آن را افزایش پیدا کند. (رینهولد، ۲۰۰۰: ۸) این در حالی است که اگر چه بیشتر از یک قرن، گردشگری در بسیاری از مناطق روستایی وجود داشته و در بسیاری از مناطق منبع اصلی درآمد و اشتغال زایی بوده است، اما همواره خلا وجود استراتژی ها و برنامه ریزی های کارآمد در سیاست های توسعه روستایی برای فراهم آوری و یکپارچه سازی کارکردهای گردشگری با توسعه روستایی احساس شده است. در شرایطی که قرن بیستم به پایان رسیده است، هنوز توسعه روستایی با مسائل و چالش های متعددی مواجه است؛ زیرا که راهبردهای گذشته در زمینه توسعه روستایی موفقیت آمیز نبوده است و نتوانسته است مسائلی همچون فقر، اشتغال، بهداشت، امنیت غذایی و پایداری محیط زیست را تأمین کند. این مسئله باعث شده است که در سال های اخیر بار دیگر توسعه روستایی مورد توجه قرار گرفته و در نظریه پردازان، برنامه ریزان و مجریان حکومتی درصدد برآیند تا با راهکارها و استراتژی های جدید از معضلات و مسائلی که این نواحی گریبان گیر آن می باشند، بکاهند. یکی از این راهبردهایی که اخیراً در اغلب کشورهای جهان مورد توجه قرار گرفته و حتی در برخی از این کشورها به اجرا در آمده است و نتایج مثبتی هم به همراه داشته، توسعه و گردشگری در نواحی روستایی که دارای پتانسیل های لازم برای گسترش گردشگری است، می باشد. این سیاست گذاران و برنامه ریزان برای گردشگری به چشم «صنعتی که ثبات اقتصادی و جمعیتی» را برای جوامع روستایی به دنبال دارد، می نگرد و بسیاری نیز می پندارند که توسعه گردشگری راه حل بسیاری از مشکلات است که مناطق روستایی گرفتار آن ها می باشند. پس گردشگری را عنصر لازم برای حرکت به سوی اصلاح مناطق روستایی می دانند (شارپلی، ۱۳۸۰: 109).

روند شدید مهاجرت روستایی، افزایش شهرنشینی، تمرکز گرایی و رشد شدید جمعیت به گونه ای است که روستاها را با فرسودگی بافت های مسکونی، تخلیه روستاها و عدم بهره برداری موجه نموده است و این عدم هماهنگی و عدم اجرای دقیق قوانین به گونه ای شده که توجه به برنامه ریزی روستایی جامعه محور را کاهش داده. با این وجود اگر گردشگری و برنامه ریزی روستایی به نحوی مناسب مدیریت شود، می تواند خالق یا محرک یک فرایند توسعه یافته برای حصول به پایداری توسعه در نواحی روستایی و نیز پایداری جوامع محلی در کلیه زیر شاخه های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و همچنین خود منفعت گردشگری می باشد (شریف زاده و همکار، ۱۳۸۱: 53). در این مقاله با در نظر گرفتن موارد فوق و درک این مطلب که شناخت پتانسیلها و محدودیت های توریستی مناطق روستایی می تواند تأثیر سازنده ای بر برنامه ریزی مناسب گردشگری در مناطق روستایی و رفع مشکلات و مسائل آنها داشته باشد، سعی شده ضمن بیان پتانسیل ها و محدودیت های توسعه گردشگری روستایی و چه راهبردها و راهکارهایی جهت توسعه گردشگری که منجر به توسعه برنامه ریزی روستایی و توسعه ملی بشود، به بررسی و تحلیل نقاط قوت و ضعف پرداخته و در نهایت با توجه به راهبردها و راهکارهای مناسب به منظور بهره گیری بهینه و هدفمند از نقاط قوت و یا از بین بردن نقاط ضعف در جهت دستیابی به توسعه گردشگری و برنامه ریزی روستایی ارائه شود.